

נפתוליו עם חיים ועם מוות הוא תעודה
אנושית רוטטת.

מתוך עזבונו הספרותי, ומן ההערכות הצנו-
עות שבסוף הספר, עולים חיי אדם וגורלו.
פרופ' הלמוט הארטווג, ממכון-ההקרנה
בבית-החולים העירוני בבאזל, כותב בתוך
השאר על יואש: "על שנפגשתי עמו בדרך
הגורל שלו הריני מודה לאלהים. על-ידי
עמידתו—זכיתי בכוח חדש, המסייע לי לא
לאבד את האמונה נוכח החולים המיואשים
הרבים הבאים אלי". הרגשתו של הרופא
מציפה גם את לב הקורא בספר, הקורן
אמונה ותקוה הבוקעות מתוך מציאות של
סבל וייסורים. המכתבים לרעייתו הצעירה,

להוריו, לילדתו חן וטעם טוב אצורים בהם.
חולה-המרחבים היה יואש מכנה את עצמו,
ובעיצומם של עינויים קשים הוא מתאר את
"קווי הרכס הרחוקים, שלעולם הם מסתוריים
ואפופי פליאה, המסמנים את ההרים הרחו-
קים אפופי הערפילים ורבי הסודות, שכמו
נוצרו בכוונה תחילה, בכל מקום שהוא
במרחב, על מנת לענות את נפש המטייל
שלא תשבע לעולם. הרכסים המסתירים את
ארץ-החלומות מעבר, הצובטים בך ומטרי-
פים נשימתך בקווי הרכס המעודנים הזכים,
שלא תשבע מהם לעולם עד אם כבשת את
כולם. אך כשכבשת, עריץ וחומד, נגלית לך
ארץ-חמדה הגתחמת שוב ושוב ברכס הרחוק,
הערפילי שלעולם לא אבינו ולא אשיגו".

מ.ג.

אדמת מריבה

שמואל כץ מתלמידי ז'בוטינסקי הוא ובצעי-
רותו אף הספיק לצקת מים על ידיו. לאחר-
מכן היה חבר המפקדה של הארגון-הצבאי-
הלאומי, מפקד האצ"ל ה"עצמאי" בירושלים
עד לפירוקו של הארגון על-פי צו ממשלת
ישראל, ולאחר-מכן חבר הכנסת הראשונה
מטעם תנועת חירות ובאחרונה מן האישים

* שמואל כץ: אדמת מריבה (מציאות ודמיון
בארץ-ישראל); הוצאת קרני, 1972; 261
עמ'.

מכסה דברים. היא מספרת לתומה, מציגה
דברים כמו שהיו, ואינה מוסיפה אלא משהו
מחוויותיה ומהאשמותיה, כלפי עצמה וכלפי
חבריה.

י.פ.

שכרון המרחבים

מבין דפי "שכרון המרחבים" מופיע דיוקנו
הרוחני ועולמו הפנימי של צעיר משלנו,
הרטט המיוחד שבנשמתו, פשטותו הכנה,
אהבתו לחיים ואמונתו בחיים, מחלתו האנו-
שה. פרטים וקווים יחידים מתלכדים לתמונה
רבת-און ורבת-סבל של משורר, חלוץ
וחייל—יואש ארד.

יואש, יליד קיבוץ, בורך במידה מופלגת
של בקורת-עצמית, של התנדבות, של חיו-
ניות. צעיר חכם-לב זה, שבעל נסיון-חיים
היה על אף היותו עול-ימים, אלא ידע גם
לחיות את חייו ב"סגנון" משלו.

וכך רושם לו יואש, שיום אחד ודאי מוצא
היה את דרכו אל הסיפור או אל השיר:
"בימים אלה חשבתי שוב כי לו התפנית
והתרכזתי בנסיון לכתוב הייתי מצליח ליצור
כמו שאני מצליח בתחומים אחרים. מעבר
לכל התכניות והמטרות זוהי השאיפה המהו-
תית ביותר, העמוקה וארוכת-הנשימה מכל
שאר השאיפות. הדבר מחלחל בי פנימה,
מדי פעם שב ועולה, שב ועולה. יום אחד
אשב לשולחן, ארכיב לי תכנית שלדית,
אחליט מה רוצה אני ואפליג אל ים החרדות,
החיפושים, האכזבות. עובדה היא. בכך אני
רוצה". יואש—סמל מילוי-חובה—משך בעט
שלא מדעתו, ותשומת-לב מיוחדת מעוררות
בספר שלפנינו רשימות שכתב בתקופת לב-
טים אישיים עד לגיוסו לצבא. יומן-המלחמה,
שנכתב בשדה, מבליט את עצמיותו הפני-
מית ואת הבחנתו הדקה והחודרת בצדדי-
תורפה שבאדם.

בהיות יואש בן 25 חלה במחלה שהכריעתו.
הוא יצא לשוייץ לשם הקרנה בקרני-ביתא
במכון-הקרנה אוניברסיטאי. יומנו מחדשי

* יואש ארד: שכרון המרחבים; עם עובד /
תרבות וחינוך, 1973.

כי מלכתחילה לא חפפה את המציאות האזורית לאמיתה ועל-כל-פנים שוב אין היא יכולה לשמש מצע הולם להתמודדות עם המציאות והצרכים שלאחר 1967. כפי שמיטיבים לתפוס זאת, לפעמים, דווקא כמה דוברים בבירות ערביות, וכמה חוקרים ומשקיפים במרכזים מערביים, אין המאבק ה"ארצישראלי" נטוש על עיר או רצועת-ארץ זו או אחרת בארץ-ישראל המערבית או בפריפריה שלה אלא הוא ביטוי או הסוואה למאבק על גורלו, נפשו ועתידו של המזרח התיכון כולו, וביתר-ייחוד של מה-שקרוי "השהרון הפורה".

ה"מריבה" איננה נטושה על אדמת ציון וירושלים בלבד. מבחינת הגיאוגרפיה המדינית, הפיזית, הכלכלית וההיסטורית היא נרחבת לאין-שיעור יותר. בתחום החזון, ההגות, החינוך, דפוסי המשטר וארחות-החיים היא מעמידה תביעות גדולות לאין שיעור יותר מן הריב "היהודי-הערבי" או "הציוני-הפלשתינאי". אבל כשיעור היקפה ותביעותיה כך גם שיעור משקלה ההיסטורי, תנופתה המהפכנית והאפשרויות הגנוזות בה. וכמו שאמר המלט, "להיות גדול, פירושו לעמוד בריב גדול"...

בדברי המבוא שלו לספרו קובע ש. כץ: "במאמץ לא גדול אפשר לחשוף ולוודא את האמת". ועוד הוא מביע שם תקוותו כי ספרו "יתן בידי אנשים ישרי-לב ציוד עובדתי מחשבותי... להילחם מבית בגל העכור של בורות והתנכרות ושל תוצרתן ההרסנית, חולשת-הדעת". ניתן לשער כי הקביעה והתקווה כאחת יהיה להן יתר-תוקף אם בספרו הבא ירחיב שמואל כץ, למשל, את ממדי "ארץ-המריבה" שלו—ועמהם את ממדי תפיסתו המדינית-ההיסטורית.

י.ע.

מאלף עד תו

הופעת מהדורה חדשה של מילון שימושי העוסק בלשון חיה כלשהי עשויה להיות

* מאיר מדרן, מאלף עד תו / מילון עברי שימושי (מהדורה מתוקנת, ערוכה וסדורה מחדש); הוצאת אחיאסף, 1973; 622 עמ'.

המרכזיים בתנועה-למען-ארץ-ישראל-השלמה. ב-1966 יצא ספרו "יום האש", מעשה-מישור של סיפור אוטוביוגרפי והיסטוריה חלקית של המאבק לעצמאותה של ארץ-ישראל. זה-מקרוב יצא ספרו השני, "אדמת מריבה", הרצאת-דברים היסטורית-משפטית-פולמוסית היוצאת לקעקע, מנקודת-ההשקפה של הציונות ה"גדולה", את מה-שקרוי "העמדה הערבית" והעמדה הבריטית ה"לו-רנסית" במריבה הדראמתית על אדמתה של ארץ-ישראל בדורותינו.

את השליחות שנטל על עצמו עושה ש. כץ בתבונה וביסודיות, מתוך בקיאות בעובדות ובמקורות ומתוך מעורבות אישית שאינה מעבירה אותה על דעתו ועל נקיון-דעתו. אחד לאחד הוא מטפל—במזיגה של פיכחון ולהט-אמונה—במיתוסים שנתגבבו, ספק מז' דון ספק מתוך שטחיות פשטנית, סביב "העימות" באזורנו, סביב בעיית הפליטים הערביים, שרשיה והיקפה, סביב ההיסטוריה החדשה והישנה של ארץ-ישראל, סביב כוחה ומניעיה של "ההתנגדות הפלשתינית" וכיוצא באלה. זהו מאמץ ראוי-לשבח כשהוא לעצמו בשעה שבה המדיניות הישראלית הרשמית, ודעת-הקהל הישראלית בחלקה המכריע, עומדות בסימן של פראגמטיזם תכליתי-ערמומי קישח המתנזר ביודעים מכל עיסוק מוצהר ברעיונות, עקרונות, אמונות ודעות עד שהמישור האידאי נעשה כמעט שממה עזובה שאך שועלים יהלכו בה.

אף-על-פי-כן, לטעמנו יש איזה נופך של אנאכרוניזם בעמדתו הנפשית ובאפקיו הרעיוניים של המחבר. דומה לרגעים כאילו עודו מנהל את מלחמות העבר, גם אם יש מקום והצדקה לסיכום הניתוח ההיסטורי-המדיני שמר כץ מיטיב כל-כך ליצגה. עצם התפיסה של "הסיכסוך הארצישראלי" בחינת יחידה היסטורית-מדינית אוטונומית—אף שהיא מתחייבת מעמדתה של הציונות שכידוע אין עיניה אלא ל"ציון", ואף שבדיעבד ומעיקרו של דבר היא משרתת יפה את האינטרס של הפן-ערביות ופטרוניה המערביים, ואף שהיא נוחה למדי לחובבי תבניות "סימטריות" ב-היסטוריוסופיה וביחסים בינלאומיים—דומה